

sayat Delefece

Kollarıyla,

minyatürçülüğü

İslâm Türk sanatlarını bütün şekilleriyle, mimarlığı, heykelticiliği, hattatlığı, bezemeciliği, ile incelediğimiz zaman şu ana özelliği görüyoruz: bu sanatlar hep tabiat-tan tabiat üstüne, somuttan soyuta, özelden genele gidiyorlar. Bu gidişin sebebi nedir? Üzerinde durduğumuz devrin Türk sanatının İslâm devrine ait olduğunu unutmama-lıdır. Her din gibi İslâm dini de yepyeni bir varlık anlayışıyla ortaya çıkmıştır. İslâm dininin ileri sürdüğü varlık anlayışında dikkati en çok çeken noktalar şunlardır:

özelliği

- 1) Bütün varlıkları yoktan vareden Allah'tır.
- 2) Bütün varlıklar gelip geçicidir, yalnız Allah'ın kendisi kalıcıdır.
- 3) Allah önsüz, sonsuzdur.
- 4) Allah gözle görülmez, elle tutulmaz.
- 5) Allah her yerde vardır onun durağı yoktur.
- 6) Allah ne yaparsa bilerek yapar. Onun bilgisi bütün varlıkları kaplayıcıdır.
- 7) Allah yerleri, gökleri kendi yasına göre yöneltir.
- 8) İnsanlar için sonsuz yaşayış öbür dünyadadır.

Şimdi bütün bu inançlarla yoğrulmuş olan devirlerde yaşayan sanatçıların sanat şuurunu bir düşünün. Besbelli ki bu şuur tabiat varlıkları üzerinde çalışırken, sanat varlıkları yaratırken, fâni ile bâki'yi, arazla zâtı, vasıfla kendiyi birbirinden ayırmaya çalışacaktır. Bu şartlar altında çalışan bir sanatçı tabiatın bütün gelip geçici olan olay-larını bir yana bırakıp, yalnız anlamı, özlüğü, yasaı arıyacaktır. Böylece sanat eserini *naturalisme*'in, boyunduruğundan kurtaracak, *surrealisme*'e götürecektir.

226
180
60
35
431

16
11
06
16
226

226

226 4

varlık, yaratma felsefesinden sonra
 bir de yaratıklar üzerinde duracağız. Bu
 arada canlıları ele alacağız. Ne göreceğiz?
 Canlı varlıklar nedir? Bu felsefe

-Sanat eserini sonuna kadar çözümlüyecek olursak onun da bir varlık felsefesi ol-
 duğunu göreceğiz. "Varlık nedir?" sorusuna her sanat eseri kendine göre bir karşılık
 verir. Türk sanat anlayışına göre canlılar âleminde şu üç gerçek göze çarpmaktadır:

- 1) Canlılar geometri dışı olan organik varlıklardır.
- 2) Canlılar türlü organların türlü görevleriyle yaşarlar.
- 3) Bu organlar, bu görevler yaşama bütünlüğü içindir.

Varlığı bir canlılık âlemi olarak anlayan ve bu canlılık dışında kalan her nesneyi
 her varlığı ilk ve son gerçek olarak anladığı canın döküntüsü, kalıntısı olarak gören
 bu anlayışa canlılık (*vitalisme*) adını verdim.

varlık, canlılık felsefesi bu
 dan bir dinin o dini taşıyan
 sanatçılar üzerindeki etkisi
 ne dalidir. Bu etki altında
 çalışan plastik sanatçılar
 eserlerini nasıl tenleştirirler?
 Şöyle:

~~42~~
~~110~~

110

870

1. Bitkiler insan, hayvan süreçlerini kopararak
Anımsatıcı olarak kalması. Her anlamına
değer vermesi. Böylelikle plastik
sanatlarında düzenliğe erişmesi.

2. Bunun için tahiyyat anatomisi
perspektifini hoşmat. Organ, selçuk
heykellerinde, minyatürlerde, karagöz
süreçlerinde olduğu gibi.

3. Tahiyyat senkronizasyonu, non-
figüratif anlayış sanatlar yarat-
ması. Türk süsü, nesih, celi, taht
divanı, sika sazlarında olduğu
gibi.

4. Tahiyyat düzenleme (stylisation).
Kantitatif olarak arabesque adı
verilmiş olan bezemelerin gibi.

5. Organlaştırma. Geometrik şekil-
leri organizma düzenine göre yarat-
ması. İslam mimarlık eserlerinde
olduğu gibi.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanhisi

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTWRT0100601

sayat Selefese

Kollarıyla,

minyatürçülüğü

İslâm Türk sanatlarını bütün şekilleriyle, mimarlığı, heykelticiliği, hattatlığı, bezemeciliği, ile incelediğimiz zaman şu ana özelliği görüyoruz: bu sanatlar hep tabiat-tan tabiat üstüne, somuttan soyuta, özelden genele gidiyorlar. Bu gidişin sebebi nedir? Üzerinde durduğumuz devrin Türk sanatının İslâm devrine ait olduğunu unutmama-lıdır. Her din gibi İslâm dini de yepyeni bir varlık anlayışıyla ortaya çıkmıştır. İslâm dininin ileri sürdüğü varlık anlayışında dikkati en çok çeken noktalar şunlardır:

özelliği

- 1) Bütün varlıkları yoktan vareden Allah'tır.
- 2) Bütün varlıklar gelip geçicidir, yalnız Allah'ın kendisi kalıcıdır.
- 3) Allah önsüz, sonsuzdur.
- 4) Allah gözle görülmez, elle tutulmaz.
- 5) Allah her yerde vardır onun durağı yoktur.
- 6) Allah ne yaparsa bilerek yapar. Onun bilgisi bütün varlıkları kaplayıcıdır.
- 7) Allah yerleri, gökleri kendi yasasına göre yöneltir.
- 8) İnsanlar için sonsuz yaşayış öbür dünyadadır.

Şimdi bütün bu inançlarla yoğrulmuş olan devirlerde yaşayan sanatçıların sanat şuurunu bir düşünün. Besbelli ki bu şuur tabiat varlıkları üzerinde çalışırken, sanat varlıkları yaratırken, fâni ile bâki'yi, arazla zâtı, vasıfla kendiyi birbirinden ayırmaya çalışacaktır. Bu şartlar altında çalışan bir sanatçı tabiatın bütün gelip geçici olan olay-larını bir yana bırakıp, yalnız anlamı, özlüğü, yasa-yı arıyacaktır. Böylece sanat eserini naturalisme'in, boyunduruğundan kurtaracak, surreali me'e götürecektir.

226
180
60
35
431

16
11
100
10
226

226

226 4

varlık, yaratma felsefesinden sonra
 bir de yaratıklar üzerinde duracağız. Bu
 arada canlıları ele alacağız. Ne göreceğiz?
 Canlı varlıklar nedir? Bu felsefe

-Sanat eserini sonuna kadar çözümlüyecek olursak onun da bir varlık felsefesi ol-
 duğunu göreceğiz. "Varlık nedir?" sorusuna her sanat eseri kendine göre bir karşılık
 verir. Türk sanat anlayışına göre canlılar âleminde şu üç gerçek göze çarpmaktadır:

- 1) Canlılar geometri dışı olan organik varlıklardır.
- 2) Canlılar türlü organların türlü görevleriyle yaşarlar.
- 3) Bu organlar, bu görevler yaşama bütünlüğü içindir.

Varlığı bir canlılık âlemi olarak anlayan ve bu canlılık dışında kalan her nesneyi
 her varlığı ilk ve son gerçek olarak anladığı canın döküntüsü, kalıntısı olarak gören
 bu anlayışa canlılık (*vitalisme*) adını verelim.

varlık, canlılık felsefesi bu
 dan bir dinin o dini taşıyan
 sanatçılar üzerindeki etkisi
 ne dalidir. Bu etki altında
 çalışan plastik sanatçılar
 eserlerini nasıl tenleştirirler?
 Şöyle:

~~42~~
~~7/10~~

110

8/10

1. Bitkiler insan, hayvan süreçlerini kopu-
rarakten uzak kalmak. Bep anlamına
değer vermek. Böylelikle plastik
sanatlarında düzenliğe erişmek.

2. Bunun için tabiiat anatomisi
perspektifini hoşmat. Organ, selçuk
heykellerinde, minyatürlerde, karagöz
süreçlerinde olduğu gibi.

3. Tabiiatı renkleştirmek, non-
figüratif anlayışla sanatlar yarat-
mak. Türk süsü, nesih, celi, taht
divanı, sika sazlarında olduğu
gibi.

4. Tabiiatı düzenleme (stylisation).
Zanlılar olarak arabesque adı
verilmiş olan bezemelerin gibi.

5. Organlaştırma. Geometrik zehil-
leri organizma düzenine göre yarat-
mak. İslâm mimarlık eserlerinde
olduğu gibi.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanhisi

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTWRT0100601